30-ს ოქტომბერს, № 23 1887 წელსა.

მწყემსი

1883-1887

«მწყემსი» დამატებით გამოდის თვეში ოთხჯერ, ყოველი თვის ოცდაოთხს ₰ ოც-და-ათ რიცხვებში.

გაზეთის ფასი:

ერთი წელიწადი გაგზავნით და გაგზავნილად	5	მან.
ნახევარი წელის — —	3	—
(მწყემსის) რუსული დამატებით —	6	—
ნახევარი წელით — —	4	—
ცალკე რუსული დამატება წლით —	3	—
ნახევარი წლით — —	2	—

გაზეთის ფულის და ყოველ გვარი წერილების გაგზავნა შეიძლება რედაქციაში ამ მისამართით: *Въ Кутаисъ, Въ редакцію „Мцхеми“* (*Пастырь*).

ყველა სტატიები და კორრესპონდენციები, რომელნიც რედაქციაში იქნებიან გამოგზავნილნი დასაბეჭდავად, უოუოდ ვარელად და ტანგაგად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელ-მოწერილნი. ავტორთაგან გამოგზავნილი სტატიები შეიძლება ხან-დის-ხან შეოკლებით და შესწორებით დაიბეჭდონ.

სტატია, რომელნიც არ დაიბეჭდებიან, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მათის ხელოვნი უკანვე დაებრუნოს.

სტატიები მიიღებიან რუსულ ენაზედ დაწერილნიც და თარგმნით დაიბეჭდებიან.

ჩვენი ქართული საეკლესიო გალობის აღდგინების ისტორია.

ყველამ კარგად იცის, რომ უკანასკნელ დროამდე ჩვენი ქართული საეკლესიო გალობის ცოდნა უფრო მეტად იყო გავრცელებული ჩვენს მონასტრებში, ეკლესიებში და ხალხში, ვინემ დღეს არის. სამწუხაროდ, ამ ბოლოს დროს თან-და-თან ი

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ტი, რომელსაც ოცდა ორი წლის განმავლობაში, უწდა ესოქვაო გამოტეხილად, არაფერი არა აღუდგენია-რა. ბოლო ხანებში ქართული საეკლესიო გალობის ნოტებზე გადადება მოიწყალინა ბ. ამ—ნმა, რომელმაც გალობის საქმე იმდენად იცოდა, რამდენათაც მე და თქვენ ეიცით, მეოთხეელო, ჩინეთური ენა. მან ბევრი იწვალა, ბევრი ეცადა ერთი თვალით და ერთი ყურით (ერთი ყური და ერთი თვალი დიდი ხნიდგან დამდგარი ჰქონდა), მაგრამ ეერაფერი ეერა გაგზეარა. ბოლოს დამტკიცებით გამოაცხადა, რომ ქართული გალობის ნოტებზე გადადება არ შეიძლება, თუ ეხლანდელი მუსიკის იარაღების ხმებს რამდენიმე ხმა არ მიუმატეთო, რადგან, ამტკიცებდა იგი, ქართულ საეკლესიო ხმებს ეხლანდელი მუსიკის იარაღები ეერ გამოსცემენო!... ამისთანა ბერეული და უგნური სიტყვებით ამ ბატონმა «მუსიკანტმა» და ერთ დროს ძეთთისის პირველმა ლოტბარმა, თითქმის, დაიჯერა საზოგადოება. ახალი ხმების გამოგონება და რამდენიმე კიდევ სხვა «კლავიშების» მიმატება «ოროიანსა» და «ფუსგარმონიაზე» მოეფერებელი შეიქმნა და ქართული გალობის ნოტებზე გადადებას დროებითად თავი დაანებეს. მაგრამ ეს გალობის აღმადგინებელი კომიტეტი მაინც ისევ არსებობდა.

მოპბანდა თუ არა საქართველოში მაღალ ყოველად სამღვდელო, მთავარ-ეპისკოპოზი პაელე ექსარხოსად, მაშინვე მიაქცია ამ კომიტეტის მოქმედებას ყურადღება და მოითხოვა, რომ კომიტეტს თავისი მიზანი აესრულებინა. შეჯიბლისად საქმის წაყენისა-თვის საჭიროდ შერაცხა კომიტეტის სხდომებში მონაწილეობა მიეღოთ კომიტეტის წევრებს გარდა სამღვდელო და საერო წოდების სხვა პირთაც, რომელთა გამო საზოგადო კრებებზე ესწრებოდნენ მღვდლებიც, ერნიც, ოუსებიც და ქართველებიც. მაღალ ყოველად სამღვდელო, მთავარ ეპისკოპოსი პაეელ ჭეკერიანდა, რომ ყველანი ერთად უფრო რიგიანად მოიფიქრებდნ და რიგიანად გაფრდაყეენტდენ ქართული საეკლესიო გალობის ნოტებზე გადადების საქმესო. ბაზშირდა სხდომების გახსნა. ბევრი სიტყვები დაიხარჯა, ბევრი მოფიქრება გამოთიქეა. შეიქნა ერთი დავა, თუ რომელი კილოს გალობა გადაეღოთ ნოტებზე. იმერულ-ბურული კილო საეკლესიოო გალობისა ქართლელთ და ქახელებს არ მოსწონდათ. ქართლელი და ქახური კილოს გალობა იმერლებს, ბურულებს და მეგრელებს არ მოსწონდათ. რუსებს კი არც ერთი და არც მეორე კილოს გალობა არ მოსწონდათ თავის ტკბილი გალობასთან შედარებით. არაფერი გასაკეირველი არ არის, რომ რუსებს, რომელნიც თავიანთ ტკბილ საეკლესიო გალობას არიან მიჩეეულნი, ჩვენი ქართული გალობა არ მოეწონოსთ. ან კისად შეხედეთათ მათ, რომ მოისმინონ კარგად გაწყობილი ქართული საეკლესიო გალობა? ზოგიერთებს ჩვენი ქართული საეკლესო გალობა არ მოეწონებთ უფრო კიდევ იმიტომ, რომ ქართველი არ იციან. ამას გარდა ყოველი თემის გალობას აქვს თავისი განსაკუთრებითი თვისება, რომელიც ატკბობს მარტო იმათ, ვისაც ეკუთენის ეს გალობა. შსაფუძველოდ ამტკიცებენ ზოგიერთები, რომ გალობა, ანუ ხალხისაგან შედგენილი გალობის ხმები შეუმუშავებელად და შეუკეთებლად არ ეარგიყოს. მართალია, შემუშავებული და გადასხვაფერებული გალობა მოსწონს იმ თაობას, რომელსაც ის გადაუკეთებია, მაგრამ რომ შეიძლებოდეს და გააგონებდეთ გადაკეთებულ გალობას იმ თაობას, რომელმნც იგი დაჰბადა, შეიტყობთ, რომ მათ სრულებით არ მოეწონებათ. ჩვენი ქართული გალობა და საზოგადოდ ქართული სიმღერებიც პირველად სხვებს არ მოსწონთ, მაგრამ როდესაც ყურს მიაჩეეენ, სულ სხვანაირი ეჩრის ხოლმე. შსეეე შეიძლება ესოქვათ არა მარტო გალობის შესახებ, არამედ სასმელ-საჭმელის შესახებაც. პირველად ზოგიერთებს ქართულად მომზადებული საჭმელები კიდევ სწყენთ, მაგრამ ბოლოს ისე მიეჩეეენთ ხოლმე, რომ სადაც უნდა წაეიდნენ, სიამოენებით მიიღებენ ხოლმე ქართულად მომზადებულ საჭმელებსა და სასმელებს.

ოო-სამ სხდომის შემდეგ ყველას ოოსაზრებანი აირიენენ: ერთი ამტკიცებდა, რომ გალობის ნოტებზე გარდადება საჭირო არ იყო, საკმაოდ რაცხდნენ ზეპირ გარდაკემით სწავლას. ამ აზრზე ადგა განსეენებული დეკანოზი ჩუფეკაო. მეორე ამტკიცებდა, რომ ნოტებზე გადადებულ იყო მარტო ქართულო-ქახური კილოს გალობა. ზოგი, სამწუხაროდ, ისიც ქართველები, სრულებით საჭიროდ არ რაცხდნენ ქართული საეკლესიო გალობის ნოტებზე გადადებას. იმედობდნენ, რომ წმიდა ნინას მეოხებით ქარ თული გალობა ისე დარჩება ჩვენ ხალხში ამის შემდეგაც, როგორც აქამდინის მოაღწია-ნინა, ქართველთ განმანათლებელი, არ მოიძულებს ქართველებს და არ დაავიწყებინებს მათ ქართულ გალობასთო და სხე... მსჯელობა და მოსაზრება მრავალი იყო, მაგრამ საქმე არა სჩანდა. სწორედ ამ დროს შემოიტანა განცხადება ყოველად სამღვდელო პალეე-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სანდრე ეპისკოპოსმა, რომ ის იღებს თავის თავზედ თავის ხარჯით ქართლური და ახალური საეკლესიო გალობის ნოტებზე გადადებას. რაიცა შეეხება იმერული კილოს გალობის ნოტებზე გადაღებასა, ბ-ძანებდა ყოვ. სამღვდელო განცხადებაში, ამაზედ იზრუნოს თვით იმერეთის და სამეგრელოს სამღვდელოებამაო.

მაღალ ყოველად სამღვდელო, საქართველოს ეკლესიოსმა, მთავარ-ეპისკოპოსმა პაველმ აღნერა ამ საქმის მდგომარეობა იმერეთის ეპისკოპოზს ბაბრიელს და მისცა წინადადება, რათა იმერეთის სამღვდელოებას ეზრუნა თავიანთ საეკლესიო გალობის აღდგინებისა და ნოტებზე გადაღებისთვის. ეს წინადადება გამოუცხადა ყოველად სამღვდელომ, იმერეთის ეპისკოპოსმა ბაბრიელმა სამღვდელოების კრებას, რომელმაც შემდეგ ხანა და-სხვა მოფიქრებისა და მოსაზრებისა დანიშნა მუთაისში საეკლესიო ქართული გალობის აღდგინებელი კომიტეტი ჩვენის თავს-მჯდომარეობით. ჩვენ ზოგიერთი სხვა წევრების დაბმარებით არ დაგვიზოგავს ჩვენი ზრომა და საცადი, რომ ქართული საეკლესიო გალობა გადაგვეყო ნოტებზე.

შეეკრიბა იმერეთის და სამეგრელოს სამღვდელოებანაგან ყოველად სამღვდელო იმერეთის ეპისკოპოსის შეწყენით და დაბმარებით ოთხი ათას ოთხასი მანეთი, რომლითაც შესაძლებელი იყო მუშაობის დაწყება ჩვენი საეკლესიო გალობის ნოტებზე გადაღების შესახებ. ამისთვის მოეწერეთ ბ. ფ. ქორიძე და გალობის გადამცემლად მთავარ დიაკონი რ. ხუნდაძე, ანაფორ ₰ მიტრი ₰ ალავანიძე და ივ. ₰ ₰ ₰

4000—5000 მ., რომ ეს ნოტებზე გადაღებული საგალობელნი დაბეჭდილნოს და საუკუნოდ დაიგალოს შთამომავლობას! ნუ თუ მეცდ ლები, რომელთაც მარტო ექვს-ექვსი მანეთი შეხედებათ გადასახადად, ვერ შეიძლებენ ამ ფულების შეკრებას თავიანთ სამრეკლოში იმ პირობით, რომ თითო წიგნი ამ დაბეჭდილი საგალობლისა თავიანთი ეკლესიისათვის შეიძინონ?.. ჩვენ სრული იმედი გვაქვს, რომ ჩვენი სამღვდელოებაც ამ საგანს მიაქცევს ჯეროვან ყურადღებას, დაფიქრდება და მარტო სიტყვით კი არა, საქმითაც დაუმტკიცებს საზოგადოებას, რომ ის მზად არის ყოველ კეთილ საქმეს შეეწიოს და ხელი მოუმართოს. მთელი რუსეთის სამღვდელოების ყურადღება ეხლა იმაზეა მიქცეული, რომ ყველა ეკლესიებში კარგად განწყობილი გალობა არსებობდეს. ჩვენ, ჩვენ ეიზრუნოთ ჩვენნ ხალხისათვის და არ დავუკარგოთ მომავალ თაობას ის მაინც, რაც დიდის გაჭირვებით შეუძენია და დაუტოვებიათ ჩვენთვის ჩვენს წინაპრებს.

ფეგ. ფ. ფამბაშიძე.

ჩვენი შთაბეჭდილებანი და შენიშვნანი რუსეთში მოგზაურობის დროს. *)

ერთ წინა ნომერში მკითხველებს დაებეჭდოთ პეტრე-პავლეს საკრებულო ტაძრის აღწერას. ამ დაპირებას ეასრულებთ ეხლა.

როცა პეტერბურგის მიდამოები დაიპყრეს რუსებმა, პეტრე დიდი ზმირად ათვალიერებდა ამ ადგილებს. ერთხელ 1703 წელში, 14 მაისს პეტრე დიდი ათვალიერებდა იმ კუნძულს, სადაც დღეს არის პეტრე-პავლეს ტაძარი ოგებული. სწორედ ამ ადგილს, სადაც დღეს ეს ტაძარია, პეტრე დიდმა აიღო თავის ხელით სალდათის თოფი და მისი ხიშტით ამოთხარა მიწა და გააკეთა ჯვარის სახე, შემდეგ ამ ადგილზე გააკეთა ხის ჯვარი და წარმოსთქვა: «სახელითა იესო ქრისტესითა ამ ადგილზე იქმნეს ოგებული ეკლესია მთავარ მოციქულთა პეტრე და პავლეს სახელზედ.» სწორედ ამ ადგილზე არის დღეს აშენებული ეს ეკლესია. აქედგან პეტრე დიდი წაბრძანდა ქვეითად ზემოდ მდინარე ნევის პირისაკენ. აქ ერთ ადგილას აიღო ცული და ჩამოთარაჯა ერთი ხე; აქედგან ცოტა მოშორებით კიდევ ჩამოთარაჯა მეორე პატარა ხე. იმ ადგილას, სადაც პირველად ჩამოთარაჯა ხე, იმავე წელში, პირველ ოქტომბერს დაწყებულ იქმნა ტაძარი, ხოლო მეორე ადგილას აგებულ იქმნა მისი პირველი სასახლე, რომელიც დღემდის დაცულია.

იმავე წლის თექვსმეტ მაისს, სული წმიდის მოფენის დღესასწაულ დღეს პეტრე დიდი სამღვდელოებით და თავისი ამალით მიბრძანდა იმ ადგილას, სადაც აღმართა მან ჯვარი. როცა აკურთხეს ეს ადგილი, და მოასხურეს თუ არა აიაზმის წყლითა, პეტრე დიდმა აიღო ბარი და დაუწყო თხრა მიწას საფუძველისათვის. როდესაც ამოთხარეს მიწა ორ არშინზე, ჩასდეს მასში ქვის ყუთი. ხელმწიფემ თავის ხელით შთასცეა ოქროს კოლოფში ჩადებული ნაწილი პირველ წოდებული ანდრია მოციქულისა. შემდეგ ამისა ხელმწიფემ ქვის ყუთს თვითონ დაუფარა ქვისაგე ფიცარი, რომელზედაც იყო შემდეგი წარწერა: «შემდეგ განზოციელებისა იესო ქრისტესა 1703 წელსა, მაისის 16 დღესა დაფუძნდა სამეფო ქალაქი ესე პეტრბურგი დიდის ხელმწიფის, მეფის და დიდი მთავრის პეტრე ალექსის ძის სრულიად რუსეთის თვით მპყრობელის მიერ». ამ ქვის ფიცარს დაადგა ზემოდან პირველად მან ჯვარედინად ამოკვრილი მიწა და წარმოსთქვა: «სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ, დაფუძნებულ არს სამეფო ქალაქი სანკტ-პეტერბურგი». შემდეგ ამისა პეტრე დიდს მოუხლოვდენ სამღვდელოება და სხვანი და მიულოცეს სამეფო ქალაქის დაარსება. ამ ნაირად დაარსდა პეტრე-პავლეს საკრებულო ტაძარი და პეტრბურლის ქალაქი. პეტრე დიდი თვითონ თვალიერებდა ადგილებს და აარსებდა ტაძრებს და სასახლეებს; ამ ქალაქს დაარქვა პეტრე დიდმა პეტერბურული, რომელიც კიდევ იყო გამოცხადებული «ბოსკოვიის უწყებებში» 1703 წელსა. 1 აპრილს 1704 წელსა აკურთხეს პეტრე-პავლეს სახელზედ აგებული ხის ეკლესია ციხეში. პეტერბურული, შეიქმნა რა სტაზტო ქალაქად, გამ შეეწია მშენელნი შენობებისით და გადიდდა კიდევ. ხის შენობათა მაგივრ გამრავალდა ქვითკირის მშენელნი შენობები. 1714 წელსა მაისის 30 დღესა პეტრე დიდმა თავის დაბადების დღეს ინება დაწყება ქვითკირის ტაძრისა. ეს ქვითკირის ტაძარი კარგა ხანი შენდებოდა

*) იხ. «მწყემსი»-ს № 21.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

და როდესაც შენობა დათავეს, ხის ტაძარი დაარღვიეს და გამოიღეს; დარჩა ქვითკირის ტაძარი, რომელიც დღესაც არსებობს სხვა ადგილზე. მაგრამ შინაური მორთულობა ტაძრისა და სამკაულობა სხვა მეფეების დროს შესრულებულა. პეტრე დიდის დროსაც იყო გამოწერილი სამრეკლოს სათი, რომელიც ოქროცდა ხუთი ათასი მანეთი დაჯდა მაშინდელი ფულითა. პეტრე დიდი ყოველ იეე ღონეს ხმარობდა, რომ გაეშენებინა პეტრე-პაველს ტაძარი, მაგრამ თავის სიცოცხლეში ვერ მოესწრო მის კურთხეას. ამ ტაძრის კურთხეაც შესრულდა 29 ივნისს 1733 წელსა, როდესაც მეფობდა იმპერატორიცა ანნა Іოანეს ასული. ტაძრის კურთხეაა შესრულდა დიდის ამბით: ტაძრის კურთხეაში მიიღეს მონაწილეობა ხუთმა მღვდელ-მთავარმა, ოთხმა არქიმანდრიტმა, ოცდა ცამეტმა მღვდელმა და თორმეტმა დიაკონმა. ამ დროს პეტერბურღის ქალაქში არსად არ იყო ამაზე უდიდესი და უშენეფერესი ტაძარი.

ამ სობოროის გუმბათის წვერი ერთობ მაღალი იყო და თუმცა ძლიერ ამშენებდა სობოროს, მაგრამ ძლიერ მაენებელიც შეიქმნა: ჩიღლ წელს ივნისის 13-სა ღღესა დაეკა მეხი ამ გუმბათის წვერს და ძლიერ დაუზარალა გუმბათი. ამავე დროს Иსაკიეფს ტაძრის სამრეკლოსთან ერთად მოეკლა ცეცხლი პეტრე პაველს ტაძრის სამრეკლოსაც, მაგრამ ცეცხლი მალე შეამჩნიეს და მოაქერეს. შემდე ჩიღმ.ხა წელსა ივნისის 19 ღღესა დაეკა მეხი პეტრე-პაველს ტაძრის სამრეკლოს და არა თუ მარტო სამრეკლო დაუზიანა, არამედ ეკლესიის შენობაც ძლიერ დაუზარალა. მეხი ჩაეარდა გუმბათში და შიგნე ტაძარში გააფუჭა კარნიზები, დასწეა და გარეუჯა კანკელის მოოქროვილობა, გუმბათის თალი გახეთქა, ასე რომ ამ ნახეთქში ხელი გაეტეეოდა. შემდეე შეაკეთეს ისეეე.

ლ—ს ამრიელს ჩიღე წელსა ნაშუადღეეის პირველსათვნდე კიდეე დაეკა მეხი პეტრე-პაველს სობოროის სამრეკლოს. მეხის დაეკმა პირველად არაეის არ შეუნიშნაეს, მაგრამ ორი საათის შემდეეგმოედო ალი მთელს გუმბათის წვერს და ცეცხლმა რაც ხის რამე იყო გუმბათის წვერში და სამრეკლოში სრულეებით დასწეა და ზარეაც დაუზარალა. ამ ცეცხლმა ვარდა ამაგბისა ბეერი რამ სხვაც დაუზარალა და ეკლესია განუეახლელად აღარ ეარგოდა. მაგრამ 14 თეის განმავლობაში მშეენეიერად განაახლეს და მორთეს ეკლესია. ტაძარი აკურთხეს 23 ივნისს ჩიღზ.ხა წელსა. ეველფეერი გაასწორეს და გაკეთეს, მაგრამ სამრეკლო კი აღარ იყო. ბოლოს დიდის დეეიდარაბით სამრეკლოში საათიც მოაწყეეს და დიდი გუმბათის წვერიც გაკეთეს. ეჯთი სიტყეით ტაძარი მშეენეიერად მორთეს; ეს ტაძარი თავის მორთულეებით დღესაც იჩიდეს ყველა მნახველის ყურადღებასა...

დეკანოზი დავით ღამბაშიძე.

(გაგრძელება იქნება).

თ ბ ი ლ ი ს ი დ ბ ვ ა ნ.

საქართველოში მცხოვრებ სომხების და ქართველების ზოგიერთი საქციელს რომ დაეკვირდეთ, შენიშნავთ ერთი სასიამოვნო მოვლენაა, რომელიც ვეიმტკიცებს, რომ ორივე ეს ხალხი ერთ დროს საერწმუნოებით ერთი ყოფილა; ბოლოს დროთა ეიოთარებს თუმც დაუშორებია ისინი ერთმანერთისაგან, მაგრამ საერწმუნოებითი მხრით ურთი-ერთ შორის დამოკიდებულება დღესაც არსებობს ცოტათი ამ ორ ხალხში. ეს სიამოვნო მოვლენა მდგომარეობს მასში, რომ სომხები ხშირად ქართველებთან ერთად დაიარებიან სალოცავად ჩვენი ეკლესიების ზოგიერთ დღესასწაულებზე; აგრეთვე ჩვენი ქართველებიც ხშირად დაიარებიან სალოცავად სომხების ზოგიერთი ტაძრის დღესასწაულებზე. მაკალითად: თბილისში მამა ზაეითობას სომხები ისე მოდიან ამ ჩვენს ეკლესიაში სალოცავად, როგორც ქართველნი. ამასეე ეხედვეთ ქალაქის შესანიშნავ ეკლესიების ზოგიერთ დღეობებზედაც. ქართველებიც ზესაწირავ დაიარებიან სუფეს-კარაპეტის სუფეს-სარქისის, ფეთხაინის და სხვა დღესასწაულებში სომხების ეკლესიებში.

სოფელს თელეთში არის წმ. გიორგის ეკლესია, რომელიც დღეს სომხებს ეკუთვნის. 1795 წლამდე ეს ეკლესია ქართველებისა იყო. ამ წმ. გიორგის ეკლესიაში საქართველოს ბეერი კუთხეებიდამ დაიარება სალოცავად ქართველი ერი და დიდი შესაწირავ შედის ამ სომხის ეკლესიას ქართველებისაგან. ამ ეკლესიის წმიდა გიორგის ხატზე არის წარწერა, რომელიც მოწმობს, რომ ეს ხატი შეუწირავეს ამ ეკლესიისათეის ერთ ქართველ მონაზონს. ამ ეკლესიის მოწორებიდან, კრწანისის მთაზე იყო ერთი დიდი მუხის ხე, რომელსაც თბილისელები

«ქოჩორა მუხა.» ეძახოდენ და რომლის ძირშე უყვარდათ მთა მოსაყენება სიცხის დროს. ეს ხე დღეს სომხის მღვდელს მოუჭრეენენ.

შემეტესი ნაწილი ამ სოფლის მცხოვრებთა ქართველებია. სომხები ძალიან მცირე ნაწილს შეადგენენ. აქაური სომხები გარდა სარწმუნოებისა ზნეჩვეულ ოჯით მთლად ქართველები არიან. დღემდის ამ სოფელში მცხოვრებ ქართველებსა და სომხებს შორის დიდი სიყვარული სუფეედა თურმე, მაგრამ დღეს ეს მშვენიერი დამოკიდებულება შეცელილა. ამის მიზეზი ყოფილან თვით აქაური სომხის მღვდლები, რომელთაც საიდუმლოდ ალეკრძალვესთ აქაური სომხებისათვის ქართველ გლეხებთან მისვლა-მოსვლა.

ამ სოფელში სომხის მღვდლებს დაუარსებიათ სკოლა; სკოლაში სწავლა სწარმოებს სომხურს ენაზე, რომელიც სრულებით არ იციან აქაურმა სომხებმა.

ამ ხანამდინო მოკლეენს სომხის მღვდლებმა ამ ბოლოს დროს რაღაც ცუდი თვალით შეხედეს. მათ არ მოსწონთ თავიანთ სამწყსოთა ასეთი საქცეელი და ამიტომ მეცადინრობენ, რომ სომხებმა ქართველების ეკლესიებში არ ი

ეროვნული ბიბლიოთეკა

იმედი გვაქვს, რომ ამ სამწუხარო მოვლენას ჯეროვან ყურადღებას მიაქცევს ყოველად სამღვდელო ეპისკოპოზი Іоаннები და კეთილ ინებებს მათი მეუფება, რათა ქაეკაეში გამწესებულ იქმნეს ერთი ქართველი მღვდელი, რომელსაც ეალად ექნეს დადგენილი, რომ წირვა-ლოცეას ასრულებდეს ქართულ ს ენაზე და ყოველივე მღვდელ მოქმედებას უსრულებდეს ქ. ქაეკაეში და მის გარეშე მცხოვრებ ქართველებს.

ხამონ მგელაძეაეა.

სამშრძალუანოდამ.

აფხაზეთში გავრცელებულია ერთი მეტად ცუდი ჩვეულება, რომელიც დიდ გაჭირვებას აყენებს მღვდლებს და ადგილობითი მთავრობასაც. ეი ეს ჩვეულება: როცა მღვდელი მონათლავს ყმაწვილს და რომელიმე ფმიდანის სახელს დაარქმეს, მშობლები თავიანთ ახლად დაბადებულ შვილებს ნათლობის სახელის გარდა არქმეენ სხვა-და-სხვა სახელებს, როგორც მაგალითად: კაზა, კუზუ, გელეგაჩი და სანანა. ნათლობის სახელის გამოცელას აქ არაფერად არ აგდებენ. ეაეთი უაზრო ჩვეულება დიდ დაბრკოლებას გვაძლეეს მღვდლებს საეკლესიო საბუთების შედგენის დროს. ერთ დედამამას ჰყავდა ექვსი ეაკი შვილი. ამათში გადაეცალა ერთი ეაკი. მიცვალებული უნდა ჩაგვენერწმნა გარდაცვალებულთა მეტრიკაში. მშობლებს ეკითხე მიცვალებული სახელი. მათ მითხრეს, რომ მოკი ერქეა ჩვენს შვილსო; შემდეგ დასძინეს: ეგონაენი, ივანე ერქეაო. აქედან ჩანს, რომ მათ ერთ რომელიმე შვილს შეიძლება ერქეა ივანე, მაგრამ რადგან ნათლობის სახელს არ ხმარობდენ, ამიტომ დაეიწყდათ და არ იცოდენ, თუ რომელს ეაკს ერქეა ეს სახელი. აგრეთვე გაჭირებული გვაქვს მღვდლებს საქმე ჯვარის წერის დროს. როცა სასძლოს და სასიძოს ჰკითხავთ სახელებს, ისინი სულ სხვა სახელებს გვეუბნენან, ხოლო მათგან წარმოდგენილ მოწმეობებში ჩაწერილია სხვა სახელები.

ხშირად მთავრობა გვთხოვს მღვდლებს მეტრიკიდან ცნობებს სისხლის სამართალში მიცემულ პირთა წლოვანების შესახებ. მთავრობის მოწერილობაში მოხსენებულნი არიან სახელები: კეაეკი, კუზა, ზიეა და სხვ. საეკლესიო საბუთებში კი ჩაწერილნი არიან: ბესარიონი, ზაქარია, ნეტარი და სხვა. მაძლეეთ მთავრობას ცნობებს, მაგრამ რადგან ჩვენგან მიცემულ მოწმობებში მოხსენებულია სხვა სახელები, ამიტომ მთავრობაც დიდ რწმენენას ვერ აძლეეს ჩვენგან მიცემულ ცნობებს და სისხლის სამართალში მიცემულნი პირნენ, რომელთა წლოვანება ითხოვება, ხშირად მღვდლებს, ემდურენენ და ფიქრობენ, რომ, ვითომ, მათთ სახელი და წლოვანება ნამდვილად არ უჩენენა მღვდელმა მთავრობასო. ხშირად შეხვდებით აქ ისეთ პირს, რომელსაც ოთხი და ხუთი სხვა-და-ხვა სახელი ჰქეია.

საკომლო სიების შედგენის დროს ამისთანა გადასხვაფერებულმა სახელებმა დიდი დაბრკოლება მისცა როგორც მღვდლებს ისე სიების შემადგენელთ. სიების შედგენის წინად ხალხში გავრცელდა ხმა, რომ სალდათად მარტო იმათ წაიყენენენ, რომელთაც შობიდგან 25—30 წლამდე ექნებათო. ამიტომ სიების შემადგენელთ ყველას ოცის და ოცდა ერთი წლისას აწერინებდენ და მასთან სახელებიც ის იწერებოდა, რომელიც დედ მამისაგან ჰქონდათ დარქმეული ზნირებს და არა ის, რომელიც მეტრიკაში იყო ნაჩენენები. ამ სახით მარტო ერთ სამამასახლ ისო ში აღმოჩნდა 600 სულამდე, რომელთაც შეხვედრილ ვართ ჩვენ. როცა სიების შედგენა გათავდა, მთავრობამ მოთხოვა მღვდლებს წლოვანების აღმოწერილობა ყველა იმ პირთა, რომელნიც დაბადებულნი იყენენ 1866 წელში. ჩვენგან მიცემული აღმოწერილობანი იმ 600 პირში, ეგოლენ მესამედს არ ეროს კენჭში შესელა. ეხლა ხალხმა გიიგო, რომ მარტო 20 წლისას გაიყენენენ და ამიტომ მღვდლებს გვთხოვენ მეტრიკულ აღმოწერილობას. ბევრი ძებნისაგან მეტრიკები ვერ მთლად დაიხეენან. ამდენი ჯაფა არ დაგვეჭირდებოდა, რომ სიების შედგენის დროს მღვდლებისათვის ეკითხათ სიებში ჩასაწერი პირების წლოვანება და სახელები. სიების შემადგენელნი ამორჩეულ დაკუტატებს და ოჯახის უმფროსებს უფრო ჰკითხავდენ მათი შვილების სახელსა და წლოვანებას. ეხლა ჩვენგან მიაქვთ მეტრიკული აღმოწერილობანი, მაკრამ რაში გამოადგებათ? მეტრიკაში სწერია ნათლობის სახელი ბოორგი, ხოლო სიებში ნაჩვენებია გეგეი, ბეხუ, ძუკუ, ბეჩუ, კიკო და სხვ. ეოველივე ეს უნდა მიიღოს სახელი სიების შემადგენელ პირებმა და ხელახლად უნდა შეამოწმონ სიები.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

აგრეთვე საჭიროა, რომ სახოგრაფიული მთავრობამ ლუკრაძალოს აქაურებს, რომ ნათლობის სახელებს გარდა სხვა სახელები არ დაარქვან თავიანთ შვილებს. მართალია, ეს მოცდილების პირ-და-პირი მოვალეობა არის, მაგრამ ხშირად ხალხი მოცდილებს არ უგონებს.

მდგ. ბაგეგე ასსთიანი.

შენიშვნა.

«მწყემსი»-ს მე-14 №-ში, იყო შენიშვნა, რომლიდგანაც სჩანდა, რომ ეინმე ტა ჩემს თხზულებად რაცხს მეგრელების ცხოვრების და სარწმუნოების აღწერას, რომელიც იბეჭდება ზემოხსენებულ გაზეთში. მას ჰგონია, ეითომ მე ეიწუნებ მეგრელების წეს-წყობილებასს და სარწმუნოებას. მე ეს უბრალო შეცთომა მეგონა. ახლა მაცნობეს, რომ სამეგრელოში თურმე ბეერნი ჰფიქრობენ ესე, მეშფურებიან და ხსენებული გაზეთის რედაქტორს ამის შესახებ უეზაენიან ხშირად პოლემიკურ წერილებს. ეს იძულებულ მყოფს შეენიშნო შემდეგი:

მეგრელების ცხოვრების აღწერა, რომელიც «მწყემსი»-ში იბეჭდება, არის თხზულება ფრანგის მღვდლის ზამისა, რომელიც მეჩვიდმეტე საუკუნეში ცხოვრებდა სამეგრელოში, მე მხოლოდ გადმოვთარგმნე ის თხზულება. ჩემთვის სამეგრელოსა აკი ისე გულ-სატკენია, როგორც საქართველოს სხვა რომელიმე კუთხისა, რადგან ისიც საქართველოს ერთ ნაწილთაგანია. როგორ ეერ შეიტყეს ამ დალოცვილებმა და როგორ ეერ წაიკითხეს სათაური, რომ ეს წერილები ნათარგმნია ფრანგულიდგან და მოთხრობაა ფრანგის მღვდლის, ლეონ ზამისა. ეს ხომ ცხადათ იყო პირველ წერილში გამოთქმული... სწორედ ეგეკერის და ეესუხეთრთ ამისთანა გაუგებლობაზე. პირად მე, თუ ჩემს შეხედულებას რამე მნიშვნელობა აქვს, დიდს პატივსა ესცემ სამეგრელოს და ბეერ სანუგეშო თვისებეს ეხედავ მეგრელებში, რაც არა ერთხელ დამმტკიცებია როგორც პირად, როდესაც მათში ესცხოვრობდი, ისე ბეედიით, თუმცა ჯარემოების გამო ვერარ კი ეერ გამომქეეფენია.

გ. ბარნოვი.

გელათის მონასტერი.

(გაგრძელება *).

ბაეანათის მონასტრის უძველი ქონება.

ეწინდელს დროში გაენთოის მონასტერს ჭეონდა ბევრი ტყეები და სახსნავი ადგილები, რომელის შემოსაკვლი ინახავდა მონასტრის ძმათა. შემდეგ დროებში ტყეები მოსჭრეს, სახსნავ-სათესი ადგილები ალარ კარგადენ სახსნავ-სათესად და ბოლოს ეეკელ ეს ადგილები სხვა სუკეეველთა ადგილებთან ერთად გადეიდენ სასეკულარო გამგეობაში. დღეს მონასტერს ძალიან ცოტა ეეჩანება ჭ�, ასე რომ ამ ადგილებიდგან ორმის მანეთამდენ არ შემოდის. მონასტრის ძმანი აჭ ისკარ მუშობენ, როგორც რუსეთის მონასტრებში შრომობენ რუსის ბერები. თითოოეული მათგანი სეკერდება თავის მცირე ეკუმაგრის და ამიტომ სხვა სამეგს ალარ ჭეიდენ სედსს. ამიტომაც ეს შესანიშნავი მონასტერი დღეს ძალიან სამწუხარო მდგომარეობაშია. ამათ რიცხვს არ ემატება, მაგრამ ეს სამწუხარო მოგდენა გაენთ

ის მონასტრის კარგან სხვა მონასტრებშიაც ხშირია.

გაენთიის მონასტერში ამ ეეანასკნელ სასნამდე ინსპენად ს

ეროვნული ბიბლიოთეკა

რის, გუნდაბლტის დრო, სათითოოთის ძალიერების ზედ გაკვლევის გამო, ტოტ-ტოტად დანაწილდა. ზოგიერთი სამთავროთა მოშორდენ და თითრების შემწეობით გამოტესდებულ ომენნენ დამოუკიდებლად. შემდეგ ამ სამთავროთა შორის დიაფეო ხსნები და განსოქოლებენ, რომელმაც საქართველოს სამეფო ტტედ დაასუსტა. ამათ ისარგებლეს თითრებმა და გამოაწინეთი ისრდალის ტულეკსულთანის წინამძღოლობით ისანი შემოაკვეტენ. საქართველოს სამეფოს სამძალერებს, ეოკეთლეკებს; რაც კი მათ გზაზე ხვდებოდათ, სწვავდენ და ჩეხდენ. მეფე გიორგის ძალიერი ჯარი ბეგრენ ამორტესდა თითრების ჯარსა, მაგრამ შემდეგ თითრები ბანდეს საქართველოის სამეფოის შუამეე მეზობლებად, და ორის დროს მას მოსაკენებლის არ ეძლეოდენ. 1080 წელნი თითრის მრავალი ჯარები შემოესეენენ საქართველოს ეოკეთლი ბეგოსიდგან. ქრისტიანენ მოწყმენ ესისხლი მდინარესავით ხდოდა. ეფრი ტკბეული მიწა არ დაფრენილა საქართველოსა, რომ ქრისტიანენ ქრთეულნენ ესისხლით არ მოფრწყეულიყოს; ერთის და ორეულ დროს თითრებმა დაბეწეს ქუთაისი და ორდაუფეი. დაფრენ მხოლოდ ქალაქნის, ეკლესიანის და მონასტრენის ნახეფრნი დაბეფრეული ეკლეკენი და ქვეყნის ეფრეები. ეფრ ეკლოსიეფრეს კიდი ამ უბედურებასა, რა უბედურებს და რა წყალებს ადგა უსაფლოო თითრებისაგან საქართველოს ეკეთილნი. ეოსეთის მეფეს ეკეკსარტენ I მიიღო მაჭესმდის საფრენენეფეს და თითრებს შემწეობით დაფრნა ისეკ მეფეკ. მთელი საქართველო ეკოდენ ეფეს ზეფეზეთისდა ინერეთის ზოგიერთი ნაწილებისა საქეწეფრო მდგომარეობაში იყო. ესეთ საფეწეფრო მდგომარეობაში იყო საქართველო, როდი მეფე გიორგიმ, როგორც ზეფოთვე ოოკეთესეენ, ეკდესეკ ეგრეგვენი თავის თეკეესეტენ წყლის შეიღეს დაეთის. ფეკეთი მამის სიეფლისეფეეე

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ნ ე ი კ რ ო ლ ო გ ი.

დიმიტრი ივანეს ძე ყიფიანი.

ქვირას, 25 ოქტომბერს, ტუთაისში მიღებულ იქმნა სტაროპოლოდან შემდეგი დეპეშა:

დღეს დილაზე დიმიტრი ივანეს ძე ყიფიანი მოკლული ნახეს თავის სადგურში.

დეპეშა დიმიტრი ყიფიანის მკელელობაზე ეუბნა არაა, მოახდენს ღრმა შთაბეჭდილებას ამიერ კავკასიის მცხოვრებთა უმეტეს ნაწილზე. ამ შთაბეჭდილების მიზეზი არის, რასაკვირველია, 57 წლის სამსახური და მოღვაწეობა განსვენებულისა ჩვენს მხარეში. ჩვენ შენდეგ ნომერში დაბეჭდავთ განსვენებულის ბიოგრაფიას, ეხლა მხოლოდ მოგვყავს ყიფიანის გარდაცვალების გამო «ციერიას»-ში დაბეჭდილი მეთაური წერილი:

«თავ-ზარის დ�ცემამდე შემაძრწუნებელი ამბავი დიმიტრი ყიფიანის უბედურად გარდაცვალებისა ჯერ განმარტებული არ არის დაწერილებით, ვრცლად ჯერ არაფერი ახალი არ შეგვეტყვია.

მხოლოდ ეს ვიცით, რომ მოეწირნახულე ბატონისანი მოხუცი მოკლულ იქმნა ბოროტ-მოქმედთაგან თავის სადგურში ქალაქს ტბილისშინელს.

რა უნდოდათ? რა იხარბეს? რას მოელოდნენ ამ ყოველად გადარბებულ და ფიფ მილეულ კაცისაგან!

მისი სიმდიდრე მარტო ის ორიოდე ფეფეა იყო, რომელიც ფრანდ მოხუცებულს კვლავ დარჩენოდა ამ წუთი-სოფელში და ბოროტ-მოქმედთა თითქო ესეც შეჭმურდათ და წაართვეს.

ჭეშმარიტ სხვა სიმდიდრეც, მაგრამ იგი სიმდიდრე წასართმევი და მოსაუტაცებელი არ არის. ეგ სიმდიდრე მისი სამსახური და დვაწლია. ეს სიმდიდრე მაგარს ციხეშია და იმ ციხეს ხსოვნა ქვია: ვერავინ შეამტვრევს, ვერავინ შეაენგრევს.

მაშ რას დაეხარბედა სხვას ბოროტ-მოქმედება ავაზაკისა! მის გარუნებულს და დაძველებულს ტანთ-საცმელს? მაგისთვის გაიმეტა ბოროტებამ სიხარბისამ ბატივ-სადები, პატივ-საცემი მოხუცებულობა, რომელის წინაშე ბეთარიც-კეთ მოწიწებით მუხლს მოიდრეკდა!

«ეჰ, ალოფელო, რა შიგან ხარ!».. სადღაა შენში ცოდვა და ბაღალი! ნუ თუ ესენი მარტო ცარიელი სიტყვაცნა-ლა და საგანი განქარდა, განქარდნულდა.

ეჰ, ადამიანო, რამდენად უწმინდური ხარ!.. რამოდენად სულ-ბაბალი ხარ!.. ტკბილ ნადირს, მხეცს მეტი სიბრალული ექმნებოდა, რომ დაინახავდა მის თოვლივით ათეთრებულს თმას, მის ხნიერობით დანაოჭებულს ჯკვიანს, მშვიდობიანს, და ფრმა ფიქრით, ღრმა ნადვლით ადებეჭდილს სახესა. შენკი, ფეთისა მსგავსებით და სახით შექმნილო, არ შეფერკი და წმინდად მისაჩნევი მოხუცებულობა შესვარე სისხლითა და შეგინე ცოდვითა.

თვალ-წინ გვიდგა იგი წარმოსადგენი მოხუცი წამებულის გვარგვინითა. მის დიადად მეტუველს და მხნეობით სავსე სახეს ზედ დაჭფენია შარავანდედი ტანჯვით მოკლულისა...

მისი სამსახური და ფვაწლი ყველას ანდერძსავით თვალ-წინა აქვს...

ფიხ, ბატონებო, იგი ალარ არის... მოკვდა!.. გარდაიცვალა და არ გარდიცვლებიან მხოლოდ მისი სამსახური, მისნი ფვაწლნი, მისნი საქმენი.. ამისთანა ოვიოთს კაცებზეა ნათქვამი:»

> მოკვდა და თვისის ანდერძით
> აწ ისევ ჭსაქმობს მკვდარია.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

მაღალ ყოველად უსამღვდელოესი პალლადი, ახალი ექსარხოსი საქართველოისა, როგორც გვაუწყებენ რუსული გაზეთები, 19 ოქტომბერს წაბძანებული ეაზანიდამ პეტერბურგში, საიდანაც პირ-და-პირ საქართველოში მობძანდება.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მაღალ ყოველად უსამღვდელოესი პალლადი დიდის პატეიხსცემით და სიყვარულით გიგულებრთად ეაზანიდან ამ ქალაქის მკვიდრთა. ბზნაურებს, მოქალაქეებს, სასულიერო წოდებას და სასულიერო აკადემიას მაღალ ყოველად უსამღვდელოესობის პალლადისათვის მიურთმევიათ ხატები, ხოლო ქალებს მიურთმე

ეროვნული ბიბლიოთეკა

Დიდი და გამოუთქმელი მწუხარებას მღვდლის მ. ლეონის ქერიოესას და მის ობოლთა მახლობელთა და ნათესავთა ენა ვერ გამოსთქვამს; ჩვენც, მე ღარწმუნებული ვარ, რომ ისრეთს ნუგეშის ცემას ვერ გაუწევთ, როგორსაც მწუხარე გული ითხოვს. მაშ სად ეეძიოთ ეს ნუგეში? ღმერთში. იგია მოწყალე და შემწე ქერიოეთ და ობოლთა, იგი მისცემს მათ მოთმინებას, იგი გაუწევს მამობას, იგი აღზრდის და უშველის მათ ეერთი მწუხარებაშე; მას მხოლო